

Krištof Dovjak

HERAKLE, LUDILO...

Zbirka e-DRAMA

HERAKLE, LUDILO... Krištof Dovjak

Prevod Ivan Antić

Lektura Marijana Jevič

Urednik Frane Mazovec

Skulpturi na platnicah Nesim Tahirović, *Skulptura XVI. in Skulptura I.*

Fotografija Munever Salihović

Oblikovanje, prelom in digitalizacija MM grafika d.o.o., Radomlje

Založnik Seguro d.o.o., Ljubljana, 2015

Za založnika Frane Mazovec

E-pošta e-knjiga.org@outlook.com

Izdaja je brezplačno dostopna na spletni strani

e-knjiga.org

dLib.si

Imetnik stvarnih avtorskih pravic na tem delu je Krištof Dovjak. To delo je na razpolago pod pogoji licence Creative Commons 2.5 (priznanje avtorstva, nekomercialno, brez predelav). V skladu s to licenco sme vsak uporabnik ob priznanju avtorstva delo razmnoževati, distribuirati, javno priobčevati in dajati v najem, vendar samo v nekomercialne namene. Dela ni dovoljeno predelovati.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-2(0.034.2)

DOVJAK, Krištof

Herakle, ludilo --- [Elektronski vir] / Krištof Dovjak ; sa slovenačkog preveo Ivan Antić. -
El. knjiga. - Ljubljana : Seguro, 2015. - (Zbirka e-Drama)

Način dostopa (URL): <http://www.e-knjiga.org>

ISBN 978-961-93856-2-3 (pdf)

ISBN 978-961-93856-3-0 (ePub)

281124096

©Seguro d.o.o., Ljubljana, 2015

Krištof Dovjak

HERAKLE, LUDILO...

(kamerna predstava)

Mirijani i Nesimu Tahirović

Sa slovenačkog preveo Ivan Antić

Lica:

Devojčica

Herakle

Tiran

Kraljica Omfala

Epigon

Zevsova maska

Atinina maska

Hefestova maska

Hor (nevidljiv, nem)

PRVI ČIN

PRVA SCENA

(Herakle s čašom u ruci.)

HERAKLE: „Kad te nagone na reč, usta ti se osuše. Popij!“, rekao je. *(Otpije.)* Škrt sam na rečima. U znak zahvalnosti, evo mog osmeha, doktore. *(Pije.)* Kad su nas zašivali, bogovi su nam ostavili usta, i jezik u njima, da možemo kušati svet. Da li s jezika klizi ljudskost iz čoveka? S jezikom se rađa besmrtnost? Sve više postajem jedan smekšan, rastopljen, razvučen Herakle, zelenosiv oblačić, iako sam sav od mišića. *(Pije naskap, sedne.)* Dao si mi gorak napitak, doktore. U glavi mi se vrti, nebo pada na mene. S gorčinom u ustima čudnu igru igram. Odabran, ostajem što više sabran. *(Legne na leđa.)*

DRUGA SCENA

(Pređašnji. Herakle leži. Ulaze Zevsova maska, Herina maska, Atinina maska.)

ZEVSOVA MASKA: Reci nam, Herakle, sine moj, od čega smo?

HERAKLE: Od glasova što su vas povili na Olimpu...

ATININA MASKA: Od čega još?

HERAKLE: Od različitih oblika mudrosti.

ZEVSOVA MASKA: Može li različitost biti cvet bez krunice, mislim, cvet bez cveta?

HERAKLE: Ne znam.

ZEVSOVA MASKA: Ti, koji si kao dete gađao učitelja lirom u glavu?

HERAKLE: Plahovit sam bio, a učitelj je...

ZEVSOVA MASKA: Zar ne bi bilo idealno kad bi svako dete imalo privatnog učitelja? Još bolje, kad bi svaki učenik mogao da ubije svog privatnog učitelja.

Plahovitost je dobra, Herakle, zar ne? Tih si, tih... Kad stanem pred autoritet, ispred očiju mi se pojave crveni kolutovi. U ćutanje još i verujem. U zakone, ne. Na svu sreću, oni su kao drvo što ga napadoše crvi. Ti si pak zdrav hrast. Rastao si gore s kozama – ako treba udarati, udaraš.

HERAKLE: Sve sam mekši i nisam od glâsa.

HEFESTOVA MASKA: Mi smo od glasâ, mi smo glas. On zapoveda, ja kujem, ona mudruje.

HERAKLE: Vidim Herakla: oblačić jedan, skakućem kao ovčica bujnih kovrdža. Letim, isparavam, raspršujem se. Reci mi, Hefeste, kako je to padati, padati, padati devet dana s neba?

HEFESTOVA MASKA: Nije prijatno.

ZEVSOVA MASKA: Stani!

HERAKLE: Ako bismo korenčiće prekrili prstima, cveće ne bi poletelo.

ZEVSOVA MASKA: Giganti kopaju pod zemljom i hitaju naviše!

HEFESTOVA MASKA: Pletu od gvožđa ukrase, krhke, neupotrebljive.

ZEVSOVA MASKA: Zaustavi ih.

HERAKLE: Zaspacu. Ovčaste mi nožice pocupkuju u ritmu ponizne mi poslušnosti. Dremnuću malo. Hvala. Hvala vam za čast! Svaka čast!

ATININA MASKA: A onda je otišao u osmeh.

HEFESTOVA MASKA: Gledajte taj tanak skut pljuvačke koji s lakoćom može smežurati šljaku.

TIRAN: (*Skine masku Zevsa.*) Do kada će ga držati napitak?

ATININA MASKA: Uskoro će doći k sebi.

TIRAN: A onda?

HEFESTOVA MASKA: U skriven kalup mozga ulio je božje slike, božje zapovesti. Ići će na gigante.

TIRAN: Nazovimo to „dobrim“ i pokrijmo ga bršljanom. Snažno sam se uželeo božanske moći.

ATININA MASKA: Na tiranima je da neprestano ispituju do kojih se granica ljudi mogu rastezati. Kad je pak njihovoj strpljivosti – najednom, tek tako – kraj, ne trebaju ti božanske moći. Dovoljno je kamenje. Glumimo podlost još! U lavirintu mog tela treperi nešto kao majušna sova koja se izgubila u jutranjoj svetlosti pa joj se odjednom čini da je oko nje previše prostora. Ako smo s Heraklom uredili stvar, vreme je zabavi. (*Okrene se, skine Atininu masku. Pokupi Zevsovu masku i stavi je na glavu.*)

HEFESTOVA MASKA: Na kovanom krevetu voleo bih sluškinju nemarnu, bezvoljnu, pokornu, koja za bakarnu sitninu dopušta da joj se zdrobi volja.

ZEVSOVA MASKA: Sram ne poznajem.

HEFESTOVA MASKA: Savest ne priznajem.

ZEVSOVA MASKA: Saosećanje je ludorija.

HEFESTOVA MASKA: Izvoli grožđe, Herakle. Od giganata je. (*Tiranu.*) No, tirane, imaš li nešto jestivo za nas dvoje?

TIRAN: Danas bih vas počastio naviranjem suza! Krenimo! Potražimo devicu!

(*Tiran i maske odu. Atininu masku ostave na podu. Prostor postepeno postaje ljubičast.*)

TREĆA SCENA

(Pređašnji. Herakle leži na podu, na licu mu se ocrtava majušan osmejak. Ljubičasta zora kovitla se i postupno zgušnjava u veliku crnu tačku, u oko. Ulazi Devojčica. Herakle veselo skoči na noge.)

HERAKLE: Dete, iz očiju ti teče krv, a ja nemam vremena za tebe. Poslan sam, kao božji, na gigante.

DEVOJČICA: Tvoj namešten glas mi govori da nema ničeg božijeg u tebi.

HERAKLE: Sreo sam oca, Zevsa, s Atinom i Hefestom. Tri besmrtna bića naredila su mi da, kao božji sin, udarim na gigante.

DEVOJČICA: Naredili su mi da idem, aljkava, jadna i suvišna, meni, koju će vreme tako saviti da ću biti zadovoljna bilo kim ko mi kao nadoknadu za rad baci oglodane pileće koske. Znam da mi nećeš pomoći da odem iz grada. Nemaš hrabrosti. Bršljanska te žudnja za uspinjanjem goni.

HERAKLE: Moram na smrtnike.

DEVOJČICA: Zabludeli, besmrtni li odzimaju smrtnicima sposobnost i volju za saosećanjem? Idem. Upoznala sam čoveka koji je s godinama gubio vid. Čeznuo je za vremenom kad će čovek umeti da bez koristoljublja otopi ručni klin u duši. Može li dlaka, jedna jedina tanušna dlaka, da rascepi, da preseče ručni klin? Šta ćeš, Herakle, tako pokriven navoštenim bršljanom, učiniti? Uхватim li i povučem list, čudni taj pokrivač pada s tebe.

HERAKLE: Da li je mudri čovek rekao nešto o meni?

DEVOJČICA: Neću ti reći. U vreme praznoslovlja, njegove su reči preteške za tebe. *(Povuče bršljan s Herakla.)* Nemoj zdrobiti prelepo grožđe. Od gvožđa je.

HERAKLE: Od gvožđa?

DEVOJČICA: Slomićeš zube. *(Ode.)*

ČETVRTA SCENA

(Pređašnji. Herakle slaže bršljan.)

HERAKLE: Šta čini grozd u ustima? Bezbrizno čeka ugriz što će ga rasporeti? Nije nego! Tanušnom opnicom pravi se otpornim, a u stvari mek i vlažan čeka da se rastopi te da tečan pređe u krv, u telo, u glavu. Sićušan, kakav je, zna s kakvom lakoćom tečnost pritiče i smenjuje vlast! Mislite da sam stvarno lud? Tirane, ti što rado se preoblačiš u vrhovnog boga i što se poigravaš strahovladom, ja još uvek ne znam složiti bršljan po rubovima! Ne ide! *(Plane.)* Gde si ti što si mi dao napitak? Misliš li da su moje žile popustile pijanstvu? Gde si? Platićeš mi. Nikome ne dopuštam da se igra sa mnom. Tobom ću se zagrejati, doktore. *(Strči s pozornice.)*

PETA SCENA

(Pređašnji. Tiran stoji na desnoj strani naslonjen na zid i lagano se, gotovo neprimetno, pomera u prednji deo.)

TIRAN: Herkale je ubio doktora. Tačka. Bolje mrtav doktor nego sveopšte mrtvilo. Tačka. Skupio je vojsku. Tačka. Odveo je vojsku. Tačka. Zagrejao ga je pogled na nemani. Tačka. Posle je klao kao u besnilu. Tačka. Dobro da je tako. Tačka. Mi smo stajali sa strane. Tačka. Posmatrali. Tačka. Dobro da je tako. Tačka. Iz dana u dan kikota smo se sve više i više. Tačka. Dobro smo izabrali. Tačka. Nevidljivi, nemi, kruti hore, ti kojim vladam: neizvesnost je odlika vremena u kojem živimo, neizvesnost u kojoj nije jasno ni ko je zec, a kamoli, u kom grmu leži. Tačka. Heraklova pobjeda nad gigantima. Tačka. Obećanje slobodi. Tačka. Priđi, Epigone!

ŠESTA SCENA

(Pređašnji. Epigon priđe Tiranu.)

EPIGON: Zašto ste me zvali? Preselio sam se na selo. Imao svoj mir. Sad su posvud raskomadana trupla.

TIRAN: Ovamo, u senku. *(Ponudi mu čašu.)* Tu je bazen, u njemu voda mlaka. Možeš u njoj okvasiti čelo i bršljan pesmu naizust izreći, da se razgrana na sve strane.

EPIGON: Neću lagati.

TIRAN: Pravim ti senku nad glavom.

EPIGON: Rapsod sam, vezan ritmom i rečju.

TIRAN: Nema više raštimočnosti. Giganti su mrtvi. Svi. Herakla opevaj!

EPIGON: Ne.

TIRAN: Dobro. Onda umri od gladi. Naći ćemo drugog. A sad dosta. Herakle je verovatno umoran. *(Epigonu.)* A ti možeš da ideš.

EPIGON: Devojčica...

TIRAN: Ne vidim je. Šta radi?

EPIGON: Nešto strašno. Nadnosi se nad leševe.

TIRAN: Govori! Opisuj!

EPIGON: Ručnim klinom seče kosu gigantima.

TIRAN: Beskorisna je, slepa! Vreme je da krenem napred. *(Ide na rampu.)* Nevidljivi, nemi, kruti hore, biće potrebno prehraniti slepu. S jedne strane, to je loše, s druge, čak vrlo dobro, pošto dolazi vreme koje priznaje jedan jedini dug: pomirenje. Ove moje oči! *(Epigonu.)* Šta kažeš da radi?

EPIGON: Seče kosu i još nešto...

TIRAN: Šta?

EPIGON: O boku ima opasane posudice, saginje se između nogu izdišućih.

TIRAN: Herakle je kraj nje.

EPIGON: Herakle odlazi u pravcu svoje kuće. Nestao je u šumi.

TIRAN: A slepica?

EPIGON: Ustala je. Ide za njim.

TIRAN: Herakle!!! Kod kuće ćeš postati još mekušniji, Herakle! Dođi kod mene! Pogledaj kakvo si delo počinio.

EPIGON: Ne čuje.

TIRAN: Šta ćemo s tobom?

EPIGON: Sa mnom?

TIRAN: Bićeš teret? Hoćeš li pevati o Heraklu? (*Stane na rampu.*) Šta kažeš, nevidljivi, nemi, kruti hore? Da hranimo i ovog? Budi bez straha, samo njega ćemo hraniti! Izabrao sam ga zato što je epigon. S jedne strane, to je loše, s druge pak dobro, jer nakon pobeđe dolazi vreme što zahteva slavlje i slavopojke naizust. Za nama su pobeđeni giganti; pred nama, nevidljivi, nemi, kruti hore, pred nama je, napokon, trenutak za prosvetćenost, za primaleće. Hoćemo li ga hraniti za spev ili ne? Pevaćeš o Heraklu, epigone? (*Pauza.*) Dakle?

EPIGON: Hoću. (*Lagano, natraške, odlazi sa scene.*)

TIRAN: Lepo. Nego, gde si pošao? Ne boj se. Zapevaj! Počni, recimo, s tim kako je Herakle još u kolevci pokazao nadljudsku snagu. Recimo da je Herakle pola čovek a pola bog. Recimo da je njegova mati boginja, a otac da mu je neko iz nevidljivog, nemog, krutog hora. Ili da mu je otac bog. Šta ja znam. Ti si rapsod. Zapevaj nam. Svetkovina je!

EPIGON: Još u kolevci b'jaše, a ručicom svojom udavi udava dva.

TIRAN: Odlično! Samo bolje da su zmije otrovnice ili možda samo zmije, jer pobednik mora biti skroman.

EPIGON: ...dve je zadavio zmije, dojlja u nesvest je...

TIRAN: Dosta! Poslaću te kod kraljice Omfale. Kraj nje ćeš domisliti resto. Krenimo! Sunce zalazi. Napijmo se na smrt! (*Odlaze.*)

DRUGI ČIN

PRVA SCENA

(Polje. Noć. Bura. Herakle iz pozadine. Vuče dva leša. Jedan ostavlja na sredini pozornice, drugi dovlači u prednji deo. Devojčica ide za Heraklom do leša na sredini. Ima pregršt glinenih posudica privezanih o boku.)

HERAKLE: Misli, vas prolaznih, mrske su mi; misli, vas koji odlazite u grobove, sirove su mi; vaše misli, bezbožni giganti, nečiste su; i zbog gađenja nad vama, đavolskim puzavicama, odsečenim ostacima što jenjavaju u jecanju, odvratne su mi; tako mrske da telo, koje skriva jagnje, mora da se trgne kroz oštrinu svih sečiva sveta u jednom mahu; pa tako mi je u srcu da bih iz ovih stopa više voleo postati slap okeana koji se u belim skokovima, bučno, preliva preko ruba Zemlje. Ili možda da jagnje, iskočivši iz vode, svo kovrdžavo, poskakuje na travi na sve četiri? Odsečena nogo, što se guraš u moju okrvavljenu sandalu, nisi drugo do iščupan zmijski rep. Golicaš me smešnom agonijom giganta crkotine.

Obavio sam to. Vera u Olimp sačuvana. Bogovi na sigurnom. Bogovi osigurani. Bogovi smireni. Svršio sam s tim. Neću više klati. Podižem vam, Olimpljani, žrtvu misli iz koje curi krv, podižem je za trzaj koji će me sad-sad-sad ščepati, baciti da iznova-i-iznova-i-iznova padam nagore, do tebe, nezrela divlja kruško s gorkom penom među zubima, do tebe, Dive oče, koji si me preobučen u oklop ovosvetskog oca, Amfitriona, upet u uzde žudi, začeo razuzdan u materi Alkmene, te su joj – smrtnici – blesci živih boja ispunili očne duplje i zlaćane joj strele usule božji šampanjac u hram za bedrima, a tamo, kapljica mene koja je našla ljubičasto sunce. *(Usnama.)* Cmok!!! Ženo! Ne cokći mi za leđima. Čak i da iscediš beli sok iz sablasno unakaženog džina, on će se osušiti pre no što bura opet udari.

DEVOJČICA: Prvorodence je. Nije džin.

HERAKLE: Njegovo stenjanje nije usaglašavanje užitaka, svojom belinom ono neće pobeleti tame tvog razuma. Gigant je gotov. U njemu nema ničeg što bi te prinelo blizu sećanja koja greju moju majku. Jesi li luda!!!??? Prestani! Odbijena, napućenim usnicama udišeš nadu u jedva živog. Ničeg u njemu nema do jadanja. Uprazno cuclaš. Uživanje neće pomoći. Nikome ne pomaže. Opa, posred usana ti se iscedila tanka, sitna i bela crtica smrti. Je l' to samo pljuvačka? *(Duboko udahne, njuši.)* Ipak nije pljuvačka. Dakle, i u smrtnom se ropcu može iscediti građa za ono što bi tek moglo biti. I šta bi to „ono“ bilo bez mojih udaraca? Mlad, gadan, sluzav stvor koji bi pojurio da se sveti. Odmakni se! Upišaće se! Napola mrtvom gigantu pušiš! Sigurno će ispustiti mnogo govana pre no zanevek bude gotov. I to je to. Evo sad dolazi. Sad će me ščepati.

DEVOJČICA: *(Devojčica ustane. Ide do leša i Herakla u prednjem delu. Ispred ustiju postavlja posudicu. U nju ispljune seme iz ustiju.)* Neće te to, Herakle, junače, bacati ni napred, ni na leđa. Neće te ništa više bacati.

HERAKLE: Hoće. Često me hvata, ako korisno ubijam.

-
- DEVOJČICA:** Prostor koristi čudno je prazan.
- HERAKLE:** Moje su usne nabreklije od tvojih.
- DEVOJČICA:** Zbog bure.
- HERAKLE:** Gigantima je kraj.
- DEVOJČICA:** To ti kažeš.
- HERAKLE:** Slepa si?
- DEVOJČICA:** Slep si ti. Zmiju vidiš u nozi koju si odsekao sopstvenom detetu.
- HERAKLE:** A šta ti vidiš u njemu?
- DEVOJČICA:** Odsečeno obećanje zagrljaja.
- HERAKLE:** Gigant ne može osetiti zagrljaj.
- DEVOJČICA:** Nije gigant.
- HERAKLE:** Imaš pravo. Mrtav gigant nije više gigant.
- DEVOJČICA:** Da li bi voleo da naučiš da gledaš dlanovima? Zažmuri. Sagni se. Dotakni ga.
- HERAKLE:** Jesi li luda?
- DEVOJČICA:** Barem najmlađeg pomiluj, Herakle.
- HERAKLE:** Ne mili mi se više klati, a ipak, nešto me vuče da još tebe sa sveta odrežem.
- DEVOJČICA:** Možda dlanom ćeš uzreti da porodicu si svoju pobio.
- HERAKLE:** Taj koga zoveš čovekom išao je kandžama čudovišta na Olimp.
- DEVOJČICA:** To tvrdiš ti, u ime planine kojoj si odan. Niko nema duže nokte od tebe. Niko grublje prste od mene. Nije kopao rovove niti častio gigantskog boga.
- HERAKLE:** Gigantski bogovi ne postoje!
- DEVOJČICA:** Nema ih? Zar te nisu izabrali upravo zbog bogova, mišiću ubilački?
- HERAKLE:** Sreo sam ih. Naredili su mi, rekoh ti!
- DEVOJČICA:** Doktorov napitak nije ti došao glave. Znao si, od samog početka, da si naređenje dobio od maski.
- HERAKLE:** Nije istina! Učinio sam toliko dobrih dela da ih brkam jedna s drugim.
- DEVOJČICA:** S jednim jedinim ciljem činio si sve: doći do slave.
- HERAKLE:** Na čijoj strani si?
- DEVOJČICA:** Ni na čijoj i istovremeno sve vreme na strani bilo kog kome je potrebna pomoć.
- HERAKLE:** Gigant nije vredan pomoći. Ženo koja prelivaš spermu u lončice, ti pojma nemaš kako malo života bi ostalo u tebi ako bih te zgrabio za vrat i podigao lagano tu tvoju suvišnost na žrtvu mom sve-vreme-sve-vreme-sve-vreme odsutnom ocu. Saberi se, kotrljajuća lončarijo!!!
- DEVOJČICA:** Koliko je nade u lončariji?
-

-
- HERAKLE:** I ovako i onako si smušena. Ako te nisu, tako neupotrebljivu, već ubili drugi, zašto bih te morao ja? Sreća tvoja da sam svoj posao već obavio.
- DEVOJČICA:** Pred tobom je još mnoštvo poslova.
- HERAKLE:** Čuj, oštetila si me za tren kad padam u božansko stanje, u peni pljuvačke mogu da zaboravim na prolivenu krv. S penom koja se skvrči ići ću gore.
- DEVOJČICA:** Bura prolazi kroz tebe.
- HERAKLE:** Bura dobro čini. Odneće ugrušak loše savesti koja mi, nadležna vaška, ide na živce kao što mi ideš na živce i ti. Nastavi svojim putem. Ja ću svojim. Pazi da se ne oklizneš i padneš u neku vrtaču. Ovde ih je puno, tih praznih rupa.
- DEVOJČICA:** Bura zaista čini dobro. Stvara mraz.
- HERAKLE:** Iz toga što činiš tuče mraz. Prekini!!!
- DEVOJČICA:** Bura odnosi nepotrebne naredbe. (*Sagne se do leša.*) Čini ih nečujnim.
- HERAKLE:** Na svakom bojnom polju senka si koja gundā, cmače, kotrlja se. Šta zapravo radiš ti?
- DEVOJČICA:** Milujem. Kucam. Rane slušam.
- HERAKLE:** Ustani!
- DEVOJČICA:** Mlado srce lupa. U telu ima još toliko života koliko je zapenjenog mora koje za sobom ostavlja okretna lađa.
- HERAKLE:** Prekini! Mrtav je.
- DEVOJČICA:** (*Dlanovima se osloni na Heraklove grudi.*) Moji pokreti tokom bure su kruti. Moraju biti. Moji pokreti su ledeni. Moraju biti. Moji pokreti su brzi. Krećem se s burom. Burom možda očuvam što je dobro.
- HERAKLE:** Bez zavetrine dobro umire. Šta si ti, senka?
- DEVOJČICA:** Ni napred, ni natrag, ni desno, ni levo, ni dole, ni gore, ne vidim očima. Budućnost mi je skrivena. Upravo takva sam kao ti, samo što gledam prstima. Ako se, radeći, posećem ručnim klinom, teče mi krv dok se ne stvrdne. Ako me bura previše promrzne, kijam i šmrkam. A pokraj tvog najmlađeg sina, zaplakaću odmah kao kiša.
- HERAKLE:** Neupotrebljiva, trošiš vreme.
- DEVOJČICA:** Poznata mi je ta zamerka.
- HERAKLE:** Obeščašćuješ mrtve. Mogu ti dati oprost grehova.
- DEVOJČICA:** I da mi odrubiš glavu?
- HERAKLE:** I da ti odrubim glavu.
- DEVOJČICA:** Samo napred.
- HERAKLE:** U njoj je mrak, prazan rov.
- DEVOJČICA:** (*Ustane.*) Dakle, pustićeš me da živim?
-

HERAKLE: Ah!

DEVOJČICA: Možda ćemo se još sresti. (*Ode.*)

HERAKLE: Oče, učini da dođe sveta drhtavica. Toliko sam dela počinio da ne mislim više razložno. Učini da me uhvati, da padnem, oče, u pljuvačku, u penu koja skvrči sve. Otkud ti, Tezeje? Odvešćeš me u Atinu? Pogledaj, potukao sam i poslednjeg giganta. Mladić je. Zašto ćutiš nepomičan kao zid? Ha, možda si stvarno postavio nov zid oko Atine. Je li lep? Džabe si radio, Tezeje. Ja sam sve posvršavao, sve pobio. Priđi mi, Tezeje! Zagrlj me, prijatelju! (*Ode.*)

TREĆI ČIN

PRVA SCENA

(Palata kraljice Omfale. Omfala, Herakle.)

OMFALA: Na našem dvoru falus je svet. To je sve. Može biti drven, od kamena, može biti punjeno svinjsko crevo i još štošta, samo da nije pravi.

HERAKLE: Za svagda bih voleo sa sebe da sastružem krv.

OMFALA: Dole u selu bio je rapsod. U oštrom ritmu govorio je previše istinito, previše ružno. Na sreću, posetio nas je Epigon, koji je, kako da kažem, razumniji i ume da odbaci nepotrebno, barem misli da ume. On truća na lagodan način. Dopuštam mu: jedino on može nositi muško odelo. Po vrtovima šetaju ga slepila. S njima hramlje. Sretnoš li ga tad, truli mu se. Toliko je zaljubljen u sebe da bi ti mogao nauditi.

HERAKLE: Šta se desilo s rapsodom?

OMFALA: Njegova smrt bila je baš zabavna. Zaspao je pod borom. Jadnik, mislio je da ga muči noćna mora. Pre no što se probudio do kraja, nije više bio u komadu. Izgrizle smo ga. To je ispravno, jer on nije bio ispravan. Hoćeš li izdržati da si vučica?

HERAKLE: Danas je Prvi maj.

OMFALA: Zaista jeste. Preodeni se i povij međunožje. Igraćeš! Služićeš!

HERAKLE: Igra, kažu, čisti duh. Kao žena da idem ocu?

OMFALA: Svakako. U bojama ćeš ići. Pre toga ćeš još neko vreme urlati u nebo s mojih leđa. Smesta me zajaši! Kada mi postane vruće, obliju me kraljevotvorne misli. Možeš da me zagrižeš u potiljak i da čupaš dlaku po dlaku s mene. Zakone pišem najradije četvoronoške. Jedina iluzija koju ne dozvoljavam je da umišljamo da smo već zveri. Zahtevam da se potrudimo da postanemo zveri. Tiran koji je dao naredbu za svepokolj giganata je, što se mene tiče, početnik. Zajaši me!

HERAKLE: Nisam vičan jahanju kraljica i kraljeva.

OMFALA: Ništa ne mari. Moj dvor već je gostio neveste. Jedna od njih bila je slepa. Za igrice joj uopšte nije bilo potrebno vezivati oči. Ah, suvišnost opsednuta. Češljala nam je kosu. Ludača je svaku dlaku dugo, dugo razgledala, rastezala je između prstiju, mirisala i polagala je na svoje obraze. Baš danas sam je prognala. Posudice joj nisam uzela. Šta sad s kosom da radim?

HERAKLE: Sreo sam je na stepeništu.

OMFALA: Poznaješ je?

HERAKLE: Odnekud. Ne znam...

OMFALA: Opusti se. Zapleši. Za početak, tako: na sitno. Gledaj, jezikom prelazim preko neba. Rastežem se do uvek punog meseca koji obasjava drevnu umetnost svlačenja. Sad sam žena, sad vučica. Zavijam na sunce!

HERAKLE: Ja zavijam na svoju utrobu.

OMFALA: Prelepe kukove imaš, prelep stomak, vitke noge, duge prste; tvoje oči su bademi u slatkom sosu. Da li bi voleo da zavijaš kao vuk?

HERAKLE: Kamdžiju kojom sam pobio gigante odložio sam i moje će ti ruke rado prinositi pladnje.

OMFALA: Na kolena, na ruke! Pladnje ćeš nositi na leđima.

HERAKLE: Opaši me granitom!

OMFALA: Donesi nam vino na sve četiri!

(Herakle ode četvoronoške.)

DRUGA SCENA

(Pređašnji, Epigon.)

OMFALA: Opet si prisluškiavao, Epigone?

EPIGON: Plašim se.

OMFALA: Čega?

EPIGON: Izgubiću te. Izgubiću sve. Sve će nestati.

OMFALA: Milujmo se. Obožavam te!

EPIGON: Dopadaju ti se njegovi dugi prsti.

OMFALA: Dopada mi se tvoja uvek prikladna ugladenost.

EPIGON: Osećam da ćeš me oterati.

OMFALA: Otkud ti to, zaboga! Dasetke koje kradeš tako su šuplje da me zamaraju. Praznoglavost zaljubljena u sebe greje me i smiruje s lakoćom. Zapravo, tvoja dovitljivost uopšte nije zamorna. Što si suzan? Ti si prijatna ništarija, krajnje častoljubiva. Ne nedostaje ti ništa.

EPIGON: Pašću u oćajanje.

OMFALA: Epigon nalik tebi ne pada u oćajanje. Razuman si taman toliko da znaš kako da probudiš zapanjenost kod slušaoca.

EPIGON: Opsednut sam.

OMFALA: Lepo je biti opsednut samim sobom.

EPIGON: Rapsodovim spevom sam opsednut. Deset, dvadeset spevova sabiše u jedan! Zašto ga stvarno niste rastrgli?

OMFALA: Pa znaš da se samo igramo. Da smo ga izgrizle do smrti, prekršile bismo pravilo privida. Uspravi se! Laži me!

- EPIGON:** Nešto mi ne ide.
- OMFALA:** Samo počni. Opusti se!
- EPIGON:** A znaš da su me pozvali...
- OMFALA:** Hajde, ispljuni to!
- EPIGON:** U Atinu su me zvali. Sve mi počasti nudili, silu zlatnika, a ja ih odbio!
- OMFALA:** Takvog te volim. Trtljaj! Laži me, laži sebe!
- EPIGON:** Ližem te lažju.
- OMFALA:** Greješ me lažju!
- EPIGON:** Njuškam te lažju!
- OMFALA:** Tetoviraš me lažju!
- EPIGON:** Uznosim te lažju!
- OMFALA:** Činiš da letim lažju!
- EPIGON:** Nećeš me prognati s neba?
- OMFALA:** Tako si prosečan – baš u pravoj meri – i sav izmišljen, da me peckaš. Divi se samom sebi u zenici oka mog.
- EPIGON:** Herakle...
- OMFALA:** Ne boj se. On nije za nas.
- EPIGON:** Dopada ti se.
- OMFALA:** Naravno. Nažalost, brzo će svući žensko odelo i otići.
- EPIGON:** Neizlečen. Nesiguran.
- OMFALA:** Ko ode odavde, ode zbunjen. A ti si zdrava utvara. Kreni, inače ću poželeti malko da prilegnem s tobom.
- EPIGON:** Krut sam i nepokolebljiv.
- OMFALA:** Tvrd si i neobratljiv.
- EPIGON:** S mene pada suvo lišće. Na mojoj koži klokoću gejzeri.
- OMFALA:** Još i dim stvaraš bubuljčicama.
- EPIGON:** Ti uopšte ne slutiš koliko mi je teško. Rapsod mi ne da mira.

TREĆA SCENA

(Pređašnji. Herakle na sve četiri. Opasan je, ima falus od kamena, na leđima nosi pladanj s vinom.)

- OMFALA:** Dosta! Tapšem ti, jedini si kome nije potrebno poviti muškost. Gledaj Herakla u

ženskoj haljini! Ima opasan granitni falus i ide na sve četiri. Hoćeš da ga zajašeš ili da ga zajašem sama?

EPIGON: Zajaši ga ti!

OMFALA: Ala je jak! Zajašimo ga zajedno!

EPIGON: Polivam ga vinom!

OMFALA: Granit ga splepljuje s tlom! Uzmi ga! On će uzeti mene!

EPIGON: Zagrizimo ga!

OMFALA: Strgnimo kožu s njega!

HERAKLE: (*Ustane.*) Šta to radite?

OMFALA: Lečim te.

HERAKLE: Gde je devojčica?

OMFALA: Kakva devojčica?

EPIGON: Devojčica?

HERAKLE: Slepa devojčica, poznajem je.

OMFALA: No, sada više nije devojčica. A šta bi s njom? Danas je Prvi maj.

HERAKLE: Gde je!!!?

EPIGON: Ti si lud.

HERAKLE: Budi bez straha. Neću planuti. Neću ti baciti pladanj na glavu! Neću lomiti vratove. Previše ste samodovoljni.

OMFALA: Na kolena, Herakle!

HERAKLE: Ubijao sam. Krvav sam. Ništa od igrice.

OMFALA: Izlečiću te! Na kolena!

HERAKLE: Gledaj, plešem pred tobom. Ne rastežem se do meseca, ne zavijam do sunca, ne ljuljam kukove kako Okean ljulja vodu, ne vitlam prstima kako drvo vitla grane na vetru. Svlačim se. Deo po deo odlažem. Na kolena? Voleo bih postati trava, a ne granitnim valjkom otežan plovak što pluta u mlakosti. Deo po deo odlažem. Nag sam! Go! Na kolena? Da. Trljaću kameni pod. Dlanom ću udarati po kamenu! U sebe moram udarati!!! U meni je kameni pod.

OMFALA: Poludeo si.

HERAKLE: Ko je ovde lud?

EPIGON: Opet će ubijati!

HERAKLE: Ubijao sam. Toliko sam ubijao da sam, pomračen, pobio i najbliže. Tezeje, prigrlio sam te. Nije išlo. Kako u sebe? Kako postati trava?

ČETVRTA SCENA

(Pređašnji. Devojčica.)

DEVOJČICA: Ustani.

HERAKLE: Nisu te prognali?

DEVOJČICA: Ovde pričaju samo.

HERAKLE: Znaš li da se poznajemo?

DEVOJČICA: Još imaš isti miris.

HERAKLE: Omfala, rekla si da si je prognala.

OMFALA: Hiljadu puteva iz mojih vrtova vodi. *(Ode. Epigon za njom.)*

EPIGON: Trava liči na bodež. *(Ode.)*

HERAKLE: To ti kažeš. Trava se bela plete pod zemljom, puzi u zeleno, ne bode!

PETA SCENA

(Pređašnji. Devojčica pride Heraklu. Prstima ga dodiruje po licu.)

HERAKLE: Na pokožici mi budiš i prijatnost i neprijatnost. Kakav sam prostor u prostoru ja? Moje telo je izvežbano. Podnosi lepljivu sladost i goroku oporost.

DEVOJČICA: Takvog te vide oni što zure u tebe iskolačenim očima euforije. Dopusti da dotaknem zategnuto uže koje drži granit.

HERAKLE: Kako ti vidiš uže?

DEVOJČICA: Natopljeno je solju suza koje su se prelile. Zbog toga ti vuče ključnu kost nadole, lopaticu napred, kuk nagore. Rame potiskuje na spoljašnju stranu i lakat udara, udara tako da te prazan ručni zglob svaki put zapeče. Zapravo, naizgled si isklesan, Herakle, iznutra nisi u redu sav. Zavezan. Dopusti da opipam čvor. Čvor, čvor, čvor, čvor, čvor...

HERAKLE: Šta kažu čvorovi?

DEVOJČICA: Kažu da nisi sasvim loš.

HERAKLE: Šta kažu za budućnost?

DEVOJČICA: Ne znam.

HERAKLE: Slepa si. Reci da li je stvarno istina da ću biti besmrtni. To mi je bilo obećano.

DEVOJČICA: Drsko obećanje.

HERAKLE: U dodirivanju si više nego vešta.

DEVOJČICA: Da, vešta jesam, koliko-toliko. Lezi na leđa.

-
- HERAKLE:** Hoće li me uz tvoju pomoć uhvatiti božanski trzaj?
- DEVOJČICA:** Razum ne uzimam. To niti znam niti hoću.
- HERAKLE:** Premda si lagana, čini mi se kao da cela vojska maršira preko mojih grudi.
- DEVOJČICA:** Podigni ruke. Uhvati me.
- HERAKLE:** Ja lađa, ti jarbol, jedro.
- DEVOJČICA:** Ne govori. Nemoj sad.
- HERAKLE:** Imaš duge nokte.
- DEVOJČICA:** Njima kucam.
- HERAKLE:** Zašto si ono stavljala u posudice?
- DEVOJČICA:** Voskom ih zatvaram. Na dnu vrtača čuvam.
- HERAKLE:** Šta to s dna vrtača ždere kišu u nepoznato?
- DEVOJČICA:** U ponekoj je led. Stavim posude na led. Noktima urežem dan i idem dalje.
- HERAKLE:** Kuda?
- DEVOJČICA:** Na druga bojna polja, do izdišućih.
- HERAKLE:** Nema više toga. Obavio sam sve! Ja sam obavio sve.
- DEVOJČICA:** Još mnogo je Herakla, Herakle.
- HERAKLE:** To je laž! To je laž!!! Pobio sam gigante! Smrdljive štale! Plovio s Jasonom! Koža! Vepar! Ptići gvozdениh kandži, strelice! Koža! Kritski bik! Amazonke. Zlatna jabuka! Potukao Kerbera! Otrovnа košulja! Koža! Koža besmrtnog lava odrana! Konji! Plamene strelice, Hidra! Koža odrana! I još uvek sam tu... u ženske krpe odeven! Hoću gore! Bio sam u Hadu! Bio sam u Hadu!!! Šta još hoćeš od mene, slepa ženo? Šta još hoćeš?!!! Pobio sam gigante! Koža odrana! Pobio sam gigante! Koža! Odrana! Deca! Zaklana! Moja! Naša! Koža! Odrana koža! Ti, slepa, u lađu nas pretvaraš. Moje grudi krov, ti jarbol-jedro. Ako ti dopustim da budeš kormilar, gde ćemo otploviti? Lekar si? Jednom sam ubio jednog doktora. Ubiti! Ubiti! Ubiti učitelje! Ubiti lekare! Ubiti rapsode! Ubiti! Bilo mi je predato u ruke! Tri božja bića naredila su mi. Koža! Odrana koža! Lav sam! Ričem! Moja koža je lavlja! Činim dobra dela, a ti poskakuješ na meni, slepice.
- DEVOJČICA:** Podsmevanje ti godi?
- HERAKLE:** Kad nisi ni za šta.
- DEVOJČICA:** Smešno si detinjast, junače.
- HERAKLE:** Zbunjen sam. Reci mi šta uopšte radiš u mom vremenu? Golicaš me i nosiš lončice u vrtače. Na mrtvu vodu ih polažeš. Kada ću ići gore, na Olimp, ocu? Kad! Zašto polažeš posudice na led? Zašto!??? Zašto si ukrala seme?
- DEVOJČICA:** Taman je bio stasao za žendibu, ne za smrt.
- HERAKLE:** Šta ćeš s posudicama?
-

DEVOJČICA: Čuvam ih i ne očajavam.

HERAKLE: Samo ludak ne očajava.

DEVOJČICA: Nokat na maliću mi je povijen za kaplju života. Brusim ga na šljunku koji reka ka moru potiskuje, na suncu ga sušim. Seme se na ledu stvrdne. Kad se otopi, opet zaživi. Ponekad stvar uspe – te neka zatrudni. Butine raširi. Moj nokat prodre.

HERAKLE: Imaš bujnu maštu.

DEVOJČICA: Voleo bi da si slep?

HERAKLE: Ničeg se toliko ne bojim kao slepila.

DEVOJČICA: Mogu ti zavezati oči, pa da ostanemo zajedno do jeseni.

HERAKLE: Zašto?

DEVOJČICA: U ubijanju sve si dosegao.

HERAKLE: Obećano mi je.

DEVOJČICA: Zavezanih očiju možda ćeš do jeseni isprati koji kamen iz sebe. Da te vodim do vrtača?

HERAKLE: Postoji li izlaz na njihovom dnu?

DEVOJČICA: Ne znam.

HERAKLE: Tamo je put na Olimp?

DEVOJČICA: Ne.

HERAKLE: Idem. Nemam šta da izgubim.

(Devojčica stavlja Heraklu povez preko očiju.)

HERAKLE: Strah me je. Plašim se da ne padnem.

DEVOJČICA: Pričaćeš mi.

HERAKLE: Toga se najviše plašim.

(Odu.)

ČETVRTI ČIN

PRVA SCENA

(Jesen je. Agora. Herakle, Tiran. Na pozornicu pada suvo lišće oraha.)

HERAKLE: Slušaj me, hore! Ima više Herakla!

TIRAN: Pre nego što nastaviš, seti se da si jednim delom čovek, Herakle!

HERAKLE: Moja ljudskost je jegulja.

TIRAN: Lepa, vitka, gipka riba.

HERAKLE: Klizava; protrese te; nestane dole, u tami.

TIRAN: Oči drži otvorene pod nezamislivom težinom vode i lovi, grize, ubija i proždire. I nevidljivi hor ljudi, kojem si bez razloga došao da polažeš račune, i ja, volimo te jer si takva jegulja. Nemamo šta dodati. Pobednici smo. Pobednici, zahvaljujući tvojoj snazi, Herakle. Ne zaplići se u stvari koje su za nama!

HERAKLE: Zapleo sam se u nešto čemu nisam bio dorastao od samog početka.

TIRAN: Samo na početku je duša dečja, čuđenje.

HERAKLE: Na mom početku je žudnja za srastanjem s nekakvom nesmrtnošću.

TIRAN: Čujete li ga? Šta on laprda? A kakva ti je ta nekakva nesmrtnost?

HERAKLE: Zavodljiva.

TIRAN: Ne govori pogrdno o nesmrtnosti koja od čoveka traži samo uznesenost.

HERAKLE: Zanos se može pretvoriti i u trozubac. Nevidljivi hore, kad god pomislim na nekog koga sam ubio, u meni umre po atom. Neću više disati. Presporo umirem.

TIRAN: Vazduh je čist.

HERAKLE: Vazduh pamti.

TIRAN: Ako je tako, dragoceniji je nego što sam mislio. Nevidljivi, nemi, kruti hore, već duže vreme razmišljam kako da uvedem porez na disanje. Herakle me potpaljuje. On zna da imam moć kojom vam mogu zagorčati život, ali ja sam ipak milostiv i razuman i dopuštam da vreme kaže svoje. Razmišljati volim, razmišljati mesto vas.

HERAKLE: Besraman si.

TIRAN: Šta je to sramota?

HERAKLE: Sramota je čista i nevidljiva tvar ljudskosti, koja može opteretiti čoveka dok grabi kroz vazduh.

TIRAN: Sa stanovišta vlasti bilo bi izvrsno ako bi roditelji plaćali bogatstvo za udarac po guzici, za prvi udisaj novorođenčeta. Čuješ li, nevidljivi hore, kako me sve vreme potpaljuje?

HERAKLE: Osetljiv je stomak vazduha. Varenje katkad ume da potraje, ali on, makar mu trebalo hiljadu godina, ispljune istinu na svetlost dana.

- TIRAN:** Jedina pouzdana istina jeste do vrha napunjen trezor i čvrsta stolica – pozlaćena. I nevidljivi hor što besramno kima i ti, znate da je tako. Prijatan povetarac osećam. Pšššš! Prepusti se vetriću gipkih koščica potiljka i ne počini gluposti, Herakle! Takvog te volim, nevidljivi, nemi hore, tebe, koji si, malko li se samo potruđiš, lepeza u teške, sparne dane. Ne štedite s kimanjem! Rashladite me! Rashladite me, pa će i porezi biti manji. Herakle je besmrtni junak i njega predajem tebi, hore, jer ti si, hore, sve najbolje, i stoga, zaslužuješ sve najbolje. Junaka sam vam dao, polučoveka poluboga. Sâm Olimp je odbranio od bezbožnog zla giganata. Zahvaljujući Heraklu, vaša će deca mirno spavati pod mesečinom. Zahvaljujući Heraklu, više vas neće proganjati noćne more.
- HERAKLE:** Te reči možeš položiti Epigonu na jezik. Istina je za voljnog podstrek, za lažljivca prdež...
- TIRAN:** Kaže da ste majstori prljanja sveta, nevidljivi, nemi hore.
- HERAKLE:** Nisam to rekao.
- TIRAN:** Rekao vam je da ste prdeži.
- HERAKLE:** Želim vam reći da sam samo zarad navoštenog bršljana što u žudnji za olimpskim nektarom plete mrežu sisajući nagore – samo zarad toga sam bio vatreni ubica koji jedino pokrete svoje toljage sluša. Želim vam reći da niko do mene nije kriv što giganti više nisu ljudi, želim vam govoriti o tome s kakvom su lakoćom odenuli istinu u ritam neistine. Ima li koga da zapiše moje kazivanje?
- TIRAN:** Nećete mu se smeјati? Džabe je.
- HERAKLE:** Vredan sam podsmeha.
- TIRAN:** Podsmeh nije smeh! Smeјte mu se! Smeјte se Heraklu koji tvrdi da ima više Herakla. Grohot, molim! Grohot je džabe! Grohot! To je naređenje!
- HERAKLE:** Želim vam reći da nisam jedini koji je gonjen grohot slikama iz tamnog vira sopstvenog uma ubio suprugu i svu svoju decu. Mòra rata rasplamsa to ludilo, a vama pevaju kako sam sâm samcit, junačina, ispunio brojne zadatke. Nečovečni zadaci.
- TIRAN:** Grohot, molim!
- HERAKLE:** Samo stoga što su im vaša leđa potrebna, raspredali su vam, uzora radi, da ceo kosmos mogu držati na ramenu. Ovde sam. Zovem se Herakle. Još detetom, gađah učitelja lirom u glavu i ubih ga. Za kaznu, morao sam među ovce. Do danas sam bio poslušna ovca. Ovde sam sad da odgovorim na vaša pitanja.
- TIRAN:** Opiši nam koliko su sablasni giganti kad se čovek sretne s njima oči u oči!
- HERAKLE:** Giganti su bili rudari s drugačijim bogovima. Zar je to dovoljno za klanje? Ispitajte me! Ispitajte me kako izgleda klati! Ne tajim krivicu! Sve smo pobili. Sve. Nećete me pitati? Pitajte me! Pitajte! Zaista smo sve pobili? Zar se ne bojite da su tri, četiri preživela i da im je našim bodežima utisnuta pod kožu mržnja što tinja za osvetom? Dobro se zagledajte! Ima li pretnje u nemom horu? Da li sad, kad ste sami sebi pogledali u oči, znate koga treba uništiti? Ne, ne znate. Ništa više ne znate.

TIRAN: Grohot, hore, molim! Nepomični pobednik giganata se smeje.

HERAKLE: Nadglašaću grohot! Pitajte me kako to da sam uopšte živ? Reći ću vam da sam skoro postao ženom ne bih li utekao slikama rata i jetkosti savesti. Prerušavanje nije rešenje. Nisam slika. Došao sam da odgovaram.

TIRAN: Prođi kroz špalir grohota i vrati se da te opet primim za svoj sto i ugostim. Grohot ima svrhu.

HERAKLE: Nevidljivi hore, koji kimaš i smeješ se, ispitaj me koliko je debela koža, meni, kome je ime Herakle.

DRUGA SCENA

(Pređašnji. Devojčica.)

DEVOJČICA: Podizem pramen! Reci da li je od giganta ili čoveka?

HERAKLE: Od giganta. Gigant je bio čovek, ne sablast.

DEVOJČICA: Gde sam ga odsekla, tirane?

TIRAN: Odsecite joj ruku! Udrite je kamenom! *(Uzme kamen, stane na rampu.)* Strah vas je? Zašto? Nikada niste to radili? Nemojmo se lagati!!! Ubijte slepicu koju smo hranili.

DEVOJČICA: Poslednjem odojčetu što je izdahnulo na bodežu našeg kraljevstva odsekla sam taj pramen.

TIRAN: *(Ide ka rampi, stane na prste i ljulja se.)* Čujem senicu kako peva. Tebi ćurliče, predragi hore, tebi koji si travnjak mirisnih, sitnih, raznobojnih cvetaka. I cveću govorim istinu: zaista, bilo bi idilično kad bi svako od nas mogao imati privatnog učitelja, kao što ga je imao Herakle. I!!!!?? Taj, koji uopšte ne želi više biti Herakle, taj, koji traži od vas da ga ispitujete, taj ne može i nema hrabrosti da vam odgovori!! Nema hrabrosti! Još kao dete bolje je živio od vas. Njega su učili kako se postavljaju pitanja, vas nisu. Pogledajte! Uprkos uglednom učitelju, zaboravio je kako se izgovaraju najčistije reči: sunce, nebo.

HERAKLE: Pitajte me ima li mnogo Herakla kojima se sve smutilo u glavi kao meni! Nisam jedini! Više nas je!

TIRAN: Sam je rekao da je lud!

HERAKLE: Rekao sam da nisam jedini lud! Koliko je Herakla pobilo svoje žene i svoju decu? Ta ruka...

TIRAN: Herakle, ludilo...

HERAKLE: Pitajte me kakvi to utisci u koljaču pokreću bolest koja ga sve više i više goni da drži bodež u ruci!

TIRAN: Ne pitaj ništa, hore! Ne znaš! Ne smeš! Ostani nem, nevidljiv!

HERAKLE: Želim otvoreno reći da sam kriv i zašto sam kriv! Pitajte me! Pitaj me, hore!!! Nada mnom nema nikoga ko bi me zaslepljivao. Grabio sam za slavom i besmrtnošću.

TIRAN: Čak i nada mnom, koji sam kralj, bogovi su.

HERAKLE: Da li je besmrtnost u lažnom spevu zaista besmrtnost? Nisam ovde da bih ubio tirana. Nisam ovde da bih delio plen. U središtu stojim, ja, gomila krivice. Nikad nisam bio uravnotežen. Razgrabite me pitanjima. Nikad nisam bio uravnotežen. Pitajte!

TIRAN: Nisam li u rukama Olimpa još manji kamen no što je ovaj na mom dlanu? Pogledajte, dlan mi, na žezlo sviknut, drhti!! Pogledajte kamen!! Nije li on majušna suza što će istog časa kanuti s tužnog oka? A on, on, koji uopšte više ne želi biti Herakle, pogled pun nade u nebo, u sunce, zastire ledenom senkom. Poplaveću! Požuteću od težine kamena koji držim. Herakle, možda si nadjačao grohot, lavinu kamenja nećeš. Nikoga ne zanimaju tvoji odgovori. (*Ispusti kamen.*) Pao je. Kod nas se govorom kamenja govori i dobro je što je tako. (*Ode. Osuje se kamenje.*)

TREĆA SCENA

(Pređašnji. Herakle stane na rampu. Raširi ruke, široko otvori usta. Zuri dugo, duga tišina. U pozadini krvava Devojčica.)

DEVOJČICA: Odgovaraj mi!

HERAKLE: Niko iz nevidljivog, nemog, krutog hora ko vičan je kamenovanju ne želi da čuje istinu. Ne ubija jedan. Nikada ne ubija jedan. Svako ubistvo ostavlja za sobom lavinu, koju neko planski okine da niko ne bi bio kriv. Nisu kamenovali mene. Izbrali su tebe.

DEVOJČICA: Šta si očekivao?

HERAKLE: Ne to.

DEVOJČICA: A šta to?

HERAKLE: Otvorene rane, krv, prašinu na tvojoj divnoj koži.

DEVOJČICA: Telo umire, koža se osuši.

HERAKLE: Živa si.

DEVOJČICA: Neću da budem žrtva.

(Herakle je zagrlj i podigne.)

DEVOJČICA: Boli.

HERAKLE: Izvini.

DEVOJČICA: Ja, koja nisam slepa od detinjstva, zahvalna sam vremenu. Dalo mi je sunce crno kao ugalj, nebo s muljem morskog dna. Svež izvor zaustavlja krv. Još ne želim smrt.

Život lep. Potočić. Reka. More. Kiša. Pamćenje. Kiša u svim smerovima po površini mora kuca mislima muškaraca koji nam govore o ručnom klinu u duši. Dlaka li će rascepiti ručni klin? Dlake, semena... sačuvala.

(Herakle odnosi Devojčicu s pozornice.)

EPILOG

(Sa zadnjeg zida priteče na sredinu pozornice živ, svetao i poskakujući, nestašan tok vode. Tiran s punom vrećom na leđima. Iza njega Epigon. Tiran baca vreću na potočić, zabada u nju nož i prosipa sitan pesak po vodi.)

TIRAN: Voda nema pamćenje! Pisaću bodežom po pesku. Ti ćeš, Epigone, koga sam hranio i školovao kod Omfale, ulepšati moj zapis i prepisati ga u svoju glavu. Štedi i čuvaj! Bez pisaljke, bez pergamenta. Znaš i umeš! Naredio sam. Neću ti platiti! Obuci moj zapis u jezik koji kiša ne može sprati.

(Ulazi Zevsova maska. Za njim Hefestova maska.)

ZEVSOVA MASKA: Ti...

TIRAN: Ja?

ZEVSOVA MASKA: Ti radila ne baš dobro! Tebi nekoliko ugovorenih stvari izašla iz kontrola. Ti nas nadalje pažljivije slušala ako htela imati i dalje presto.

HEFESTOVA MASKA: Ti slušala takođe mene, ne samo Zeusa. Ja čelikom znala tebi pomoći ostati suvereno surova.

ZEVSOVA MASKA: Hefeste, nas dvoje išli razgovorati u četiri oka.

HEFESTOVA MASKA: Dilema: da li na Olimpu Herakle tek tako može kraj bogova nektar pila?

ZEVSOVA MASKA: Nema dileme! Nema straha! Rekao sam u četiri oka! Tiran će raditi nadalje. Pripremite mu sitan pesak! Kraj igrice. Idemo.

TIRAN: Da uhvatim devojčicu? Šta je s kosom, šta sa semenom?

ZEVSOVA MASKA: Pusti ludost. A šta ćemo s kosom, sa semenom?

TIRAN: Govorila je o ručnom klinu, o duši.

HEFESTOVA MASKA: Kakav ručni klin, čoveče? Gvožđe! Čelik!

(Potočić pritiče kroz pesak. Maske se okreću, skidaju maske, odlaze.)

TIRAN: Gvožđe, čelik, bodež, stopljeni u pisaljku pobjednika. Piši, bodeže, piši po pesku: na kraju Herakle oblači otrovnu košulju, a onda gore, gore, gore, na planini Olimp, gde će biti, gde će biti... Ovaj vraški potočić! Još peska! Još peska! *(Strči s pozornice.)*

EPIGON: Upamti: Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar pije.

Upamti: Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar pije.

Upamti: Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar pije.

TIRAN: *(Pritrčava s peskom u dlanovima. Baca ga u potok. Gleda. Čeka. Potočič opet prolazi kroz pesak na drugom kraju.)* Teče na neko drugo mesto! Samo napred ide. *(Strči s pozornice.)*

EPIGON: Upamti: Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar pije.

Upamti: Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar pije.

Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar pije.

Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar pije.

(Tiran opet pritrči s peskom u dlanovima. Baca ga u potočič. Gleda. Čeka. Potok opet protiče kroz pesak na drugom kraju. Tiran strči s pozornice.)

EPIGON: Na Olimpu Herakle, besmrtnan, kraj bogova nektar. Na Olimpu Herakle, besmrtnan. Na Olimpu Herakle. *(Sedne na rampu.)* Na Olimpu. *(Ispruži praznu, mlohavu ruku.)* Na!

KRAJ

Ljubljana, maj, početak juna 2012.

Umesto pogovora

Krištof Dovjak

ČAVAO – NIT

Tahirovićeve skulpture-slike, slike-skulpture djeca su duha, duše. One su unikatna preispitivanja vlastite savjesti i odgovornosti za umjetničku slobodu koju Tahirović etičar stalno samoograničava s profinjenim osjećajem odgovornosti za sebe i svijet, ljude. Tahirovićeve slike-skulpture, skulpture-slike su veseo potočić što preskače iz ovdašnjosti u drugost. One su odgovor na brutalno skupljanje svijeta na tek nekoliko funkcionalnih slojeva, razina.

Tahirovićeve skulpture-slike, slike-skulpture pupaju, rastu. Ostvaruju volju za uskrsnućem. Umjesto da se usredotoče na uskrsnuće koja obećava vječnu sigurnost na nebesima, paradoksalno, grubim materijalima, s čavlina koje umjetnik pretvara u niti, posvećuju se uskrsnuću nježnosti, mogućnosti ovdašnjeg ostvarenja prostora u kojem bjesova nema. One su molitva koja osluškuje ljude, uhvaćene u brutalnu modernost, i te ljude miluju, tješe, bodre, uz pomoć nedužne, čiste, beskrajno odvažne dječje fantazije koju je umjetnik zadržao i nadgradio sa svojom zreloom čulnošću i mudrošću.

Nesim ne pristaje na mutnost, još manje na neprotočnost. Ne pristaje na to da se pretvaramo u tešku, zagađenu vodu koja se sve više stišće uz padine raščijanih kesica za kupovinu i kojoj prijete plastifikacija duše. Ne pristaje na grabežljivo ludilo, već ostvaruje skromnost, kontemplativnost, molitvu za preokret, preokret na bolje, nježnije.

Tahirovićeve skulpture-slike, slike-skulpture su u mnogočemu »totemi« modernog, civiliziranog, prema svima i svemu obazrivog čovjeka, koji odbacuje kvazi-šamanske trikove i ostvaruje personalnu vjeru. Ostvaruje je povezivanjem neopipljivih, nevidljivih i na prvi pogled međusobno nepovezivih svjetova, prijeko-svjetova. Vrišti. Opipava ovdašnjost, ali je u isto vrijeme i nadmašuje. Povezivanje međusobno naizgled nepovezivog u sliku-skulpturu, skulpturu-sliku je obred u kojem nema arhaičkog žrtvovanja. Tahirovićeva umjetnost je obred uzdizanja nježnosti, dakle nečega u ime čega se nikada ne može činiti zlo ili išta nelijepo.

Nesim ne žrtvuje, već poklanja. Poklanja svakome, zavjetovan i Kur'anu i evanđelju. Daruje svakome tko se prepusti čavlina-nitima. Nesim vuče.

Taras Kermauner, koji je ovdje u Sarajevu, u gradu s dušom, doktorirao, svojim bi jezikom skraćenica rekao: »Tahirović ide NejDam,« ide dalje-drugamo. Cankar, koji je ovdje u Sarajevu napisao dramu Hlapci (Sluge) i čulno-vjeran dramski lik Jermana, u Tahirovićevoj umjetnosti vidio bi ono za čim je žudio: »novi život«.

U nevidljivom, u neopipljivom, u onome što se ne može posjedovati, u onome u čemu nema dobiti, u ničijem ostvaruje se umjetničko odgovorno putovanje Nesima Tahirovića, koji je razigran, a uz to stalno smrtno ozbiljan u svom etičkom, humanističkom angažmanu, odnosno prevođenju drugosti, darivanju, opominjanju da je ono božje stalno u nama i da je usko vezano na mukotrpnost ili volju za rad, na dobrovoljan kuluk koji ne mari za plaću i profit.

Nesim poseže u neopipljivo, u ničije, s vjerom, s potpuno predanim zamahom, zanosom. U svom opusu slika-skulptura, skulptura-slika suptilnom ekspresijom izražava čovjekovu ranjivost i skromnost. Razmišlja o prolaznom tijelu i u njemu otkriva neprolazno bilo nježnosti. S tim se bilom sam ispaljuje. Astronauti u svojim odvažnim dostignućima to čine pomoću tehnologije. Nesimova putovanja s čavlina-nitima još su odvažnija. Ona su plod čovjekoljubivog, darežljivog duha koji se zavjetovao artikulaciji dobrog, koji svjedoči o radikalnoj odanosti duši odnosno radikalnoj odanosti darežljivosti koju duša nosi. Umjetnik svoju zavjetovanost darežljivosti naglašava simbolikom triju kraljeva. Čini se kao da ih postavlja pred konfuznost, dezorijentiranost, kaotičnost modernog svijeta. Zahtijevanje međusobnog poštovanja konfrontira s otuđenošću koja među nama »kraljuje«. Ako se kraljevi dolaze pokloniti očovječanju, čovječnosti, onda je – kako to Nesim opravdano zahtjeva – na nama da se svaki dan trudimo očovječiti se time da gajimo darežljivost, samilost, opraštanje, ekumensku širinu duha i prije svega odvajamo vrijeme jedan za drugoga. Etični opraštanja i ljubavi prema drugome klanjaju se i Nesimova tri kralja. Prvi donosi Isusu zlato i priznaje mu pravu i jedinu kraljevsku ulogu, ulogu očovječenja. Drugi se tamjanom klanja duhovnom u čovjeku. Treći s mirom iskazuje poštovanje proročanskom, nadajućem se u čovjeku. Nesimove slike-skulpture, skulpture-slike zazivaju i razboritost koja nedostaje u današnjem poludjelom, suludom svijetu. Pomoću simbola, koji odišu ne samo arhaičkim već i modernim pojavama dobrog i lijepog, duhovnosti predana umjetnost

Nesima Tahirovića donosi unikatnu ekumensku kulturu koja gaji potrebu i vapi za međusobnom ljubavi, za međusobnom pažnjom koje si ljudi svakodnevno mogu poklanjati.

Stvaralac ne želi zauzimati, posjedovati – njemu su ta dva pojma strana, nasilna – drugog čovjeka, već želi s njime dijeliti dobro i lijepo.

Boje Nesimovog simboličkog znanja su osjećanje, suosjećanje, razmišljanje, molitva, s kojima on ne stvara samo unikatnu kulturu, ne samo unikatne nadgalaktičke kartografije, već nježno vuče – što mi se čini najdragocjenije – čovjeka u onostranost, drugdje i vuče drugost u čovjeka.

Kao što se pitamo kako to da su starodavne civilizacije posjedovale znanje kojim su mogle micati kamene monolite, možemo se i pitati kako to da Tahirović svojom umjetnošću i, paradoksalno, grubim materijalima kao što su čavli, uspijeva micati nježnost, nježnosti duha, duše.

Zbog čovjekove krhkosti Nesim izražava i plač, ali to nije plač zbog krhkosti tijela nego izraz žalosti zbog toga što mi, ljudi, odbacujemo nježnost, što zaboravljamo, što niječemo dječju dušu, fantaziju, iskrenost, koje smo ne tako davno još imali. Time što Tahirović u brutalnoj ovdašnjosti radikalno zahtjeva nježnost, on postaje zapanjujuće dirljiv i naravno ranjiv. Usprkos stiskama, poznatim svim umjetnicima, on može osjetiti enormnu radost. S njom pleše kroz nevrjeme ništavila, tame. Pleše odlučnim, gipkim i simboličko-gracioznim koracima radosti, zahvalnosti i priklanjanja životu duha koji puni. Kermauner bi vjerojatno naglasio da njegove slike-skulpture, skulpture-slike: »s voljom za voljom spašavaju ništa.«

Kako ga spašava u najnovijim slikama-skulpturama, skulpturama-slikama? Vraća li se starodavnim oblicima animizma i formi totema? Vraća. Time što se klanja starodavnoj budnosti, oprezu i osjetljivosti, poštuje ih, vraća se totemu, ali seže i drugdje, dalje od zahtjeva klanskog.

Riječ totem potiče iz indijanske riječi plemena Ojibwe i kao što navodi Levi-Strauss u svojoj raspravi **Totemizam danas** u prijevodu približno znači: »on je moj rođak«.

Taj približan prijevod riječi totem može biti u mnogočemu ključan za osjećanje umjetnosti i duha Nesima Tahirovića. Neke slike-skulpture, skulpture-slike podsjećaju na toteme. Pa ipak one nisu takvi totemi kakve su nam poklonile stare civilizacije. Kada bi Tahirovićeva umjetnost bila vezana samo na takvu totemsku prošlost, onda bi njegov opus sadržavao jedan amblem, samo jedan simbol, kojeg bi umjetnik varirao. Predan odgovornosti prema slobodi – slobodom je naime došao do svog bogatog, raznolikog simboličkog svijeta i personalne vjere – Tahirović nadmašuje princip samo jednog amblema, simbola koji dobro poznaje i zbog svoje vezanosti za tradiciju, koju poštuje i pokazuje joj zahvalnost. A nadmašuje ga upravo svojim poštovanjem i zahvalnošću prema svemu što postoji i što možemo osjetiti. Tahirovićeva umjetnost čavalaniti predstavlja tkanje novog, boljeg. To je tkanje personalne vjere i upozorenje drugim ljudima neka ne pristanu na ništavilo egoizma.

Uz svoju vjeru Tahirović cijelo vrijeme oploduje. Oploduje duh. Njegova simbolika stvara svijet nježnosti i stavlja ga u kontrapunkt ovdašnjosti. Nesimove slike-skulpture su totemi i ukoliko izražavaju umjetnikovu blisku vezu, suradnju s prirodom i ljubav prema njoj, a još više zato što izražavaju volju za očuvanjem neprekinute veze između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, veze između znanja koje je u nama i između tajni koje moramo tek razotkriti. Nesim Tahirović, odan približnom prijevodu: »on je moj rođak,« ide »dalje-drugamo«. Ide i na taj način da s čavlima-nitima prevodi tekst indijanskog naroda Ojibwe u »svi su mi rođaci«. Osim toga on istovremeno ostvaruje nadu i ekspresivno izražava vrisak odnosno molbu duha, duše, molbu da svaki dan čuvamo, gajimo svijest o tome koliko smo si bliski, o tome da nije teško biti nježan jedan prema drugome, svaki dan nježan bar onoliko koliko je svemir i ono božje iza svemira s nama nježno već milione godina.

Nježno i milosrdno je, iako smo istisnuli, potukli neandertalca, njegov duh, dušu. Nesim je svjestan te krivice. Zbog nje plače i dok se uživio u dječju, iskrenu žalost, ustraje u stvaranju, u vjeri u ljepše, bolje, nježnije. Preosmišljava. Čavle kojima smo pribili i usmrtili božje na križu, preosmišljava u niti. Njima šije ljubav prema drugom i drugačijem.

Ljubljana, 1.12. 2013. godine

Prevela Marta Biber

KRIŠTOF DOVJAK

rođen je 1.3.1967 u Švedskoj. Živi u Ljubljani. Diplomirao je iz opšte književnosti i filozofije. Član je Društva slovenačkih pisaca i Udruženja dramskih umetnika Slovenije. Godinama se bavio pozorišnom kritikom, bio dramaturg u SLG-u iz Celja. Od 2002. godine je slobodni umjetnik. Kao dramaturg saradivao je sa skoro svim slovenačkim pozorištima. U Cankarjevoj založbi izdao je pesničke zbirke **Vetar u Odiseju** (1999) i **Prometej na plakatu** (2007). U izdavačkoj kući Alica su 2009. godine izašle knjige **Igre iz grada** i **Igre sa dvora** s izborom od šest dramskih tekstova. Akademik dr Taras Kermauner je opširno analizirao Dovjakov dramski opus u projektu **Rekonstrukcija i/ili reinterpretacija slovenačke drame**. Kermaunerova knjiga **Dramsko viđenje (volja?) - Dovjakove drame** izašla je 2011. godine u izdavačkoj kući UMco.

Za pisanje pesničke zbirke **Hemingvejeve usne** posvećene žrtvama Prvog svetskog rata i iskrcavanju saveznika u Normandiji, za pisanje dramskih tekstova: **Dedalus** i **Ćerke, pogreb, venčanje**, kao i za prevod na srpski jezik dramskog teksta **Herakle, ludilo** napisanog 2012. godine, autor je dobio finansijsku podršku od Ministarstva za kulturu Republike Slovenije 2014. godine.

Dovjakovi dosada objavljeni dramski tekstovi u e-knjigama:

Dedal (E-knjiga, Seguro d.o.o., 2015 link: <http://www.e-knjiga.org/>), **Hćere, pogreb, poroka** (E-knjiga, Seguro d.o.o., 2015; link: <http://www.e-knjiga.org/>).

IVAN ANTIĆ

rođen je 1981. u Jagodini. Studirao je književnost i filozofiju u Beogradu. Objavio je knjigu kratkih priča **Tonus** u ediciji *Prva knjiga* Matice srpske 2009. godine u Novom Sadu. Priče su mu prevedene na engleski, nemački, poljski, slovenački, rumunski i albanski jezik i uvrštene u antologiju proze kulturno-propagandnog kompleta Beton **Nga Bergradi, me dashuri – Tregimi i ri nga Serbia** (Priština, 2011) i u antologiju mlade srpske proze **Pucanja** (Beograd, 2012), kao i u druge zbornike. Koautor je izbora kratke proze autorki i autora rođenih nakon 1975, **Plejslista s početka veka** (Beograd, 2011). Uređivao je časopis *Znak* na Filološkom fakultetu u Beogradu. Prevodi književnost i humanistiku sa slovenačkog. Od 2012. godine živi i radi u Ljubljani.

NESIM TAHIROVIĆ

rođen je 23. Oktobra 1941. godine u Tuzli. Slikarstvo studirao kod Prof. Koste Hakmana u Beogradu. Uz slikarstvo bavi se primijenjenom umjetnošću i scenografijom. Tokom četrdesetpetogodišnjeg umjetničkog rada izlagao je na šestdesetak samostalnih i više od stotinu zajedničkih izložbi u zemlji i inostranstvu, a dobitnik je i više nagrada za slikarstvo i scenografiju. Radovi mu se nalaze u muzejima, galerijama i brojnim privatnim zbirkama, najčešće u inostranstvu. Živio je i radio u Italiji, Poljskoj i Njemačkoj. Član je Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine i Udruženja likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Bosne i Hercegovine. Živi i radi kao slobodni umjetnik u Tuzli.

Tahirovićeve skulpture-slike, slike-skulpture djeca su duha, duše. One su unikatna preispitivanja vlastite savjesti i odgovornosti za umjetničku slobodu koju Tahirović etičar stalno samoograničava s profinjnim osjećajem odgovornosti za sebe i svijet, ljude. Tahirovićeve slike-skulpture, skulpture-slike su veseo potočić što preskače iz ovdašnjosti u drugost. One su odgovor na brutalno skupljanje svijeta na tek nekoliko funkcionalnih slojeva, razina.*

* Odlomak iz eseja *Čavao-nit*. Napisan je povodom samostalne izložbe Nesima Tahirovića *Obredni predmeti i skulpture* (Atelje Figure, Sarajevo, leta 2013).